

Were the First Nine Makkot Deadly?

מכת דם

1) **אבן עזרא שמות פרק ז פסוק כב**

ויש לשאול, אם על יד אהרן נהפכו כל מימי מצרים לדם, אנה מצאו החרטומים מים והפכום? והתשובה, אהרן לא הפך רק המים שהיו על הארץ, לא המים שהיו תחת הארץ, והחרטומים חפרו והוציאו מים והראו כי נהפכו לדם.

והפליתי ביום ההוא

2) **אבן עזרא שמות פרק ז פסוק כד**

ויחפרו רבים אומרים, כי המים היו ביד המצרי אדומים כדם, ונתלבנו ביד הישראלי. א"כ למה לא נכתב אות זה בתורה. ולפי דעתי, כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היתה כוללת המצרים והעברים, כי אחר הכתוב נרדוף. ואלה השלש מעט הזיקו, רק מכת הערב שהיתה קשה, השם הפריש בין המצריים ובין ישראל. וככה מכת הדבר והברד בעבור מקניהם, ולא כן בשחין, ולא בארבה, כי הם יוצאים ממצרים, וכאשר חפרו המצרים כן חפרו העברים:

3) **אבן עזרא שמות פרק ח פסוק יח**

ומדרך הסברא עתה החל פרעה להקל מעבודת ישראל, כאשר ראה שהפריש השם בין ישראל ובין מצרים פחד לעשות להם רעה, כי צורך יש לו לשלחם לזבוח פן יפגענו בדבר. הלא תראה כי עתה נתן להם רשות לזבוח בארץ.

4) **רשב"ם שמות פרק ח פסוק יח**

והפליתי ביום ההוא - לפי שהחיות רעות קלים הם ללכת בכל המלכיות כשהמכה משולחת, הוצרך לומר לשון הבדלה והפרשה יותר משאר מכות. וכן בדבר של בהמות:

באלו מכות יש התראה

5) **רשב"ם שמות פרק ז פסוק כו**

ויאמר י"י אל משה בא אל פרעה - שני פעמים היה משה מתרה את פרעה בשני מכות ובשלישי לא היה מתרה. וכן כל הסדר בכל שלש מכות אינו מתרה. בדם ובצפרדעים התרה, בכנים לא התרה. בערוב ובדבר התרה, בשחין לא התרה. בברד ובארבה התרה, [בחשך לא התרה]:

6) **ספורנו שמות פרק ח פסוק יב**

והך את עפר הארץ. לא התרה בפרעה בזאת ולא בשחין ולא בחשך, וזה כי תשע המכות שהיו לאותות ולמופתים היו דצ"ך עד"ש בא"ח בלבד, כי מכת בכורות לא היתה לאות ולא למופת, אבל היתה לעונש כמבואר למעלה (ד, כג; ז, ד). והנה דצ"ך היו אותות בשתי היסודות הכבדים, ועד"ש היו אותות בבעלי חיים, ובא"ח היו אותות באויר, ובכל שתיים מהן התרה, ובשלישית נעשה האות בלתי התראה, כאמרו הן כל אלה יפעל אל, פעמים שלש עם גבר (איוב לג, כט):

7) רמב"ן שמות פרק ח פסוק טו

ומה שאמר ר"א כי משה לא הודיעם מכת הכנים, נראה בעיני שהכה אהרן במטה לעיני פרעה כאשר עשה בפיח (להלן ט י), אבל לא התרה בו, כי אין הקדוש ברוך הוא מתרה בפרעה רק במכות אשר בהן מיתה לאדם, וכתוב בצפרדעים וצפרדע ותשחיתם (תהלים עח מה), שהוא רומז למיתה או להשחתה שהזכירו רבותינו (שמו"ר י ד) שהיו מסרסים אותם. וכן הארבה ימיתם ברעב, כי אכל יתר הפלטה הנשארת להם מן הברד. והכל רחמים מאתו באדם, כענין שנאמר (יחזקאל לג ט) ואתה כי הזהרת רשע מדרכו לשוב ממנה ולא שב מדרכו הוא רשע בעונו ימות ואתה נפשך הצלת. ולכן לא התרה בו בכנים ולא בשחין ובחשך רק בדבר, בעבור שהוא מיתה, וראוי שתחול גם באדם כאשר אמר לו אחר כך (להלן ט טז) ואולם בעבור זאת העמדתיך, ולכן הודיעו הענין איך יהיה:

מכת צפרדע

8) רש"י שמות פרק ז פסוק כז

נגף את כל גבולך - מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן (שמות כא כב) ונגפו אשה הרה, אינו לשון מיתה. וכן (ירמיהו יג טז) ובטרם יתנגפו רגליכם, (תהילים צא יב) פן תגוף באבן רגליך, (ישעיהו ח יד) ולאבן נגף:

9) אברבנאל שמות פרק ז

ואמנם מה המה הב"ח שקרא הכתוב בכאן צפרדעים כלל המפרשים אמרו שהם הדגים הקטנים הצועקים תמיד באגמים. ורבי חננאל פיר' שהם הב"ח הגדולי' שבנילוס הנקראים בלשון ערב אל תמסאח ומפרשי התורה לא הודו לו. ובאמת נראים דבריו מדבריהם ויש לנו מהכתוב על זה ראיות מהם אמרו הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים ולא יאמר לשון נגיפה אלא במכות שיש בהן מיתה ולא צדקו דברי רש"י שכתב שאינו לשון מיתה והעדים שהביא עליו לא יספיקו כי הנה ונגפו אשה הרה נגיפת ההרה מצד היותה הרה היא מיתת ילדיה כמו שפ"י ויצאו ילדיה. ופן תגוף באבן רגלך ובטרם יתנגפו רגליכם אינם נגיפת איש אבל נגיפת רגל ולכן אינה מיתה החלטית אבל נגיפה בסתם היא מיתה באמת כמו ועבר ה' לנגף את מצרים. והדגים הקטנים הצועקים אינם ממיתים בני אדם ולא נוגפים אותם ולכן הוא מחוייב שהיה הצפרדע שזכרה התורה מי שדרכו לנגוף ולהמית וכמו שביאר המשורר (תהלים ע"ח) ואמר צפרדע ותשחיתם שהשחתה היא מיתה כאמרו (בראשית ו י"ג) והנני משחיתם את הארץ.

את כל מגפותי

10) ספורנו שמות פרק ט פסוק יד

כי בפעם הזאת. בזה המין השלישי מהמכות באויר: אני שולח את כל מגפותי אל לבך ובעבדיך ובעמך. כל אחת מאלה שאשלח תהיה בלב כלכם גם אחר שתסור, כי גם אחרי כן תרגישו בהזק נמשך ממנה בקלקול הצמחים והמזונות ובחולי הגוף, כמכת החשך שקלקלה מזג האויר בלי ספק, ושלא קמו איש מתחתיו, שנמשכו אליהם חלאים רעים בלי ספק. אבל מהמכות הקודמות לא נמשך הזק מבואר אחר שסרו:

11) אברבנאל שמות פרק ט

האמנם אמרו כי בפעם הזאת אנכי שולח את כל מגפותי אין ראוי שיפורש הפעם הזאת על מכת הברד בלבד אבל אמר זה על כל הסימן מהארבע מכות שיעשה לאמת השורש הג'

הזה והיה זה הקדמה לכל מדות הסימן הזה שבפעם הזאת ממכות זה הסימן ישלח את כל מגפותיו אל לבו כי הנה בברד מת המקנה והבהמות והאנשים אשר בשדה והרי מגפה אחת ובארבה בא שנת הצורת והיא מגפה אחרת שאכל הארבה כל עשב הארץ וכל פרי העץ והיו בני אדם מתים ברעב. ובמכת החשך במחשכים הושיבם כמתי עולם והיא כדמות מגפה אחרת ובמכת בכורות מת כל בכור מצרים ואף בכור פרעה היושב על כסאו ועל זו בפרט אמר כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך ומה היא המגפה הנוגעת בלבו אלא מיתת בנו בכורו

מכת חשך

12) רש"י שמות פרק י פסוק כב

ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו' - חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת ימים. ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו. יושב אין יכול לעמוד, ועומד אין יכול לישב.

13) אבן עזרא שמות פרק י פסוק כג

ולא קמו איש מתחתיו - מביתו, כמו שבו איש תחתיו (שמות טז, כט), כי אנה ילכו בלא אור:

שיטת הספורנו

14) ספורנו שמות פרק ד פסוק כג

הנה אנכי הורג את בנך בכורך. כפי המשפט האלהי שהוא מידה כנגד מידה, כאמרו וכארח איש ימציאנו (איוב לד, א) כי אמנם מכת בכורות לבדה היתה למשפט עונש לפרעה מכל המכות, אבל שאר המכות היו לאות ולמופת למען ישובו, כי לא יחפוץ במות המת כי לא נעל בפניהם דרכי התשובה אמתית כלל, לו חכמו לשוב אל האל יתברך מאהבת טובו ויראת גדלו, שהיא התשובה המגעת עד כסא הכבוד, אשר היא המצלת ונותנת חן בעיני אלהים, כאמרם ז"ל (יומא פרק יום הכפורים) עונות נחשבים לו כזכיות (יומא פו ב) או לפחות לשוב כעבדים מיראת מה שיוכל להעניש. אבל מכת בכורות וטביעת פרעה וחילו בים היו שפטים אלהיים לקיים מדה כנגד מדה: